
Ганна Валеріївна Анісімова
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри екологічного права,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
зам. директора з наукової роботи НДІ
ПЗІР НАПрН України,
м. Харків, Україна

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ТА ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

The abstract covers the scientific-theoretical and practical sustainable development problems analysis within the provision of national environmental and food security framework as well as an improvement of its legal regulation mechanism under the influence of European integration processes.

Тезиси доклада посвящені научно-теоретическому і практическому аналізу проблем устійчивого розвитку України в контексте забезпечення національної екологіческої і продовольствесної безпеки, совершенствованію механізма їх правового регулюванія под впливием евроинтеграционных процесов.

Забезпечення продовольчої й екологічної безпеки є ключовою проблемою для будь-якого сучасного суспільства. Пояснюється це тим, що вона тісно пов'язана із дотриманням та необхідністю збереження балансу між національними інтересами і сучасними глобалізаційними процесами, реформуванням чинного законодавства та його екологізацією. Крім того, треба пам'ятати, що екологічна, економічна і продовольча безпеки є складними правовими явищами, які до того ж мають поліфункціональний характер, тісно пов'язані між собою й є взаємозалежними. Підтвердити сказане легко. Так, взаємозв'язок між станом продовольчої безпеки і навколишнім середовищем, як відомо, є складним і багатовимірним [4]. У той же час продовольча безпека

залежить не тільки від рівня екологічної безпеки довкілля, а й якості надання низки екологічних послуг у різних сферах господарської діяльності, які, на жаль, помітно відстають від світових стандартів і вимог. Щоб повно і всебічно розкрити зв'язки і залежності зупинимося на загальновизнаному концепті, що прагнення до продовольчої безпеки за рахунок збільшення сільськогосподарського виробництва може включати в себе зміни в землекористуванні, рослинному покриві, сільськогосподарських ресурсах і практиці управління, що, у свою чергу, є визначальним драйвером ландшафтних змін [6]. Наведене є свідченням того, що якість продовольчої безпеки залежить від стану і безпеки довкілля.

Як наголошують фахівці, якщо до 2030 р. не буде доступно на 50% більше їжі й енергії і на 30% більше прісної води, то передбачається «ідеальний шторм», під час якого одночасно відчуватиметься дефіцит всіх цих речей, тобто можна вести мову про його глобальний масштаб [3]. Це стає ще більш «злободенною проблемою», ніж кліматичні зміни і збільшення населення планети, що відбуваються одночасно, а отже, завдання досягнення глобальної продовольчої безпеки стають ще більш складним викликом для сучасного соціуму.

З огляду на сказане варто зауважити, що успіху і отриманню бажаних результатів від проведення державної політики забезпечення екологічної безпеки (та її складової продовольчої) сприятиме те, що разом із євроінтеграційними процесами мають відбуватися оновлення окремих і прийняття тих, яких не вистачає, національних нормативних актів із метою приведення українського законодавства у відповідність до міжнародних вимог. Наголосимо, що це слід робити не завдяки розгалуженню і збільшенню кількості нормативно-правових актів, а шляхом підвищення їх якості, оскільки для регулювання окреслених правовідносин можна ти необхідний мінімум.

Нині ми стаємо свідками безпрецедентного процесу у вітчизняній юридичній науці. Так, у галузевих науках продовольчу безпеку розглядають як невід'ємний складник безпеки певної галузі (наприклад, екологічної, економічної, аграрної безпеки тощо), тобто має місце, так би мовити, «перетягування». Наприклад, Є . М. Білоусов пропонує розглядати продовольчу безпеку як елемент економічної, остання дуже важлива для міжнародних відносин, оскільки питання економічної безпеки завжди постають при опрацюванні й реалізації зовнішньої політики. У національних доктринах розвинених держав світу при розробленні стратегії національної безпеки враховуються економічні чинники, які згодом не тільки доповнюють базові критерії національної безпеки, а й є головними компонентами у проведенні політики

національних інтересів стосовно забезпечення продовольчої безпеки [1, с. 199].

У той же час науковці в галузі екологічного права, наприклад Т. О. Коваленко, роблять висновок, який слід підтримати, що невід'ємними складовими екологічної безпеки є продовольча безпека (зокрема, її якісний критерій), біобезпека та генетична безпека. При цьому продовольча безпека має внутрішній (функціонування в державі ефективних механізмів гарантування доступу людини до продуктів харчування в кількості й асортименті, достатніх для забезпечення життєдіяльності (кількісний вимір), а також забезпечення належної якості і безпечності таких продуктів (якісний вибір)) і зовнішній (самозабезпечення державою своїх продовольчих потреб із метою зменшення залежності її економіки від імпорту продуктів харчування) аспекти. Авторка також відзначає, що чинне національне законодавство потребує суттєвого удосконалення в частині закріплення критеріїв продовольчої безпеки [2, с. 407, 410].

Зупинимося на внутрішньому аспекті. Безпечність продуктів харчування є невід'ємною умовою забезпечення внутрішньої екологічної безпеки людини. На конституційному рівні визначені засади гарантування кожному права вільного доступу до інформації про якість харчових продуктів та права на її поширення разом із правом на безпечне для життя і здоров'я довкілля (ст. 50), а також держава зобов'язується захищати права споживачів, здійснювати контроль за якістю і безпечністю продукції. Забезпечення продовольчої безпеки вважається стратегічною метою й державної аграрної політики, яка базується на національних пріоритетах і враховує необхідність інтеграції України до Європейського Союзу та світового економічного простору. Вбачається за доцільне додати, що правовий інститут забезпечення продовольчої безпеки тісно пов'язаний як з правом екологічної, так і економічної, аграрної безпеки, знаходиться на «стику» цих правових явищ, відповідних правовідносин, законодавчих інститутів, що помітно впливає на його ознаки і визначення подальшої юридичної долі. Таким чином, продовольча безпека є складником національної безпеки, який розглядається як багатофункціональне правова категорія, міжгалузевий правовий інститут і законодавства, і права.

З огляду на сказане додамо, що за сучасних умов, коли загрози мають глобальний характер, а процеси прийняття рішень повільні й часто неефективні, для дійового вирішення екологічної проблеми, на нашу думку, конче необхідні зміни в принципах організації міжнародної політики. Так, для боротьби із загрозами екологічної та продовольчої безпеки найбільш виваженим на даний момент є розширення міжнародного співробітництва, а не прагнення до «утопій», регульованих

наднаціональними політичними структурами, бо екологічна безпека не може бути забезпечена лише однією державою. Проте, спостерігаючи за світовими процесами, можна помітити, що країни не поспішають відмовитися від власних національних інтересів заради глобальної екологічної і продовольчої безпеки.

Нині уряди багатьох країн, й не лише України, змушені збільшити витрати на енергетику (особливо в контексті використання відновлювальних джерел енергії), охорону здоров'я й інформаційні технології. За таких умов для вирішення проблеми глобальної продовольчої і екологічної безпеки доцільно звернути увагу науковців на вдосконалення структури і механізму правового забезпечення трансферу технологій, що потребують реконфігурації, й застосування сучасних підходів до Стратегії сталого розвитку України. Зараз стає очевидним, що разом із підтримкою забезпечення продовольчої безпеки доцільно вивести на відповідний світовий рівень секторальний підхід до: екологічного управління, вимог щодо збереження біологічного різноманіття, платежів за екосистемні (екологічні) послуги, запобігання деградації лісів, дефіциту інших природних ресурсів тощо.

Підсумовуючи, вкажемо, що продовольча безпека «існує, коли всі люди в будь-який час мають фізичний і економічний доступ до достатньої, безпечної та поживної їжі для задоволення своїх дієтичних потреб і харчових переваг для активного і здорового способу життя»[5] й напряму залежить від рівня і стану забезпечення екологічної безпеки. Додамо, сьогодні в Україні вже сформувалася й продовжує вдосконалюватися науковцями і законотворцями система правових приписів щодо забезпечення екологічної безпеки як самостійного напрямку діяльності держави і суспільства, тому систему правових норм у цій сфері слід розглядати як самостійний складний правовий інститут у галузі екологічного права, елементом якого є продовольча безпека в контексті її якісного критерію.

Список літератури

1. Правове регулювання екологічних, аграрних та земельних відносин України: сучасний стані напрями вдосконалення: монографія / [А. П. Гетьман, М. В.Шульга, А. М. Стативка]; за ред. А. П. Гетьмана та В. Ю. Уркевич. Харків: Право, 2012. 448 с.
2. Проблеми права екологічної безпеки: навч. посібник / М. В. Кранова, Г. І. Балюк, А. Г. Бобкова [та ін.] ; під заг. ред. В. І. Андрейцева; М-во освіти і науки України; Київ. нац. ун-т, Нац. гірн. ун-т. Дніпро: НГУ, 2016. 575 с.

3. Beddington J. 2009 Food, energy, water and the climate: a perfect storm of global events? Sustainable Development UK Annual Conf., London, 19 March 2009. See <http://www.bis.gov.uk/assets/goscience/docs/p/perfect-storm-paper.pdf> (accessed 1 September 2011).
4. Ericksen PJ. 2008 Conceptualizing food systems for global environmental change research. *Glob. Environ. Change* 18, 234–245. (doi:10.1016/j.gloenvcha.2007.09.002).
5. FAO. 1996 Rome declaration on world food security and world food summit plan of action. World Food Summit 13–17 November 1996. Rome, Italy: FAO. План Дій № 1.
6. UNEP. 2011 Food and ecological security: identifying synergy and trade-offs. UNEP Policy Series Ecosystem Management. Issue no. 4. Nairobi, Kenya: UNEP.

ЛУГАНСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ
НАУК УКРАЇНИ

СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

ПРОГРАМА ВІДНОВЛЕННЯ ТА НАЛАГОДЖЕННЯ МИРУ ПРООН

ЮРИДИЧНИЙ
ФАКУЛЬТЕТ
СХІДНОУКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ

«ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОГО
АДМІНІСТРУВАННЯ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ
УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СПІЛЬНОТИ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ»

6-7 жовтня 2017 року

м. Сєвєродонецьк

Сєвєродонецьк, 2017

УДК [342.25:35]+316.4.063.3 (477:061.1.ЄС)

Рекомендовано Вченою радою Східноукраїнського національного
університету імені Володимира Даля
(протокол № 1 від 29.09.2017 р.)

Редакційна колегія:

Овчаренко Є.І., доц., д.е.н.
Арсентьєва О.С., доц., к.ю.н.
Держак Н.О., доц., к.е.н.
Татаренко Г.В., доц., к.ю.н.
Котова Л.В., доц., к.ю.н.
Капліна Г.А., доц., к.ю.н.
Лазніков В.М., начальник управління з питань нормативно-правової роботи та
децентралізації Луганської ОДА

Рецензенти:

Розовський Б.Г., проф., д.ю.н.
Заблоцька І.В., д.е.н., проф., директор Луганської філії Інституту економіко-
правових досліджень НАН України
Агібалов І.В., директор Луганського відокремленого підрозділу установи «Центр
розвитку місцевого самоврядування»

Міжнародна науково-практична конференція «Децентралізація публічного адміністрування в умовах інтеграції України до Європейської спільноти: проблеми та перспективи»: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції викладачів, співробітників ВНЗ і наукових організацій, магістрантів, аспірантів, докторантів, представників громадських організацій, органів державної влади та органів місцевого самоврядування, підприємств та інших установ. – 6-7 жовтня 2017 р. – Северодонецьк: вид-во СНУ ім.В.Даля, 2017. – 240 с.

Мета конференції – розробка нових механізмів децентралізації публічного адміністрування в умовах інтеграції України до Європейської спільноти, спрямованих на забезпечення розширення повноважень органів місцевого самоврядування та зміцнення їх самостійності у вирішенні питань місцевого значення; обговорення основних конституційних засад децентралізації державної влади, а також реформування публічної адміністрації в Україні; пошук шляхів вирішення проблем реалізації повноважень органів місцевого самоврядування та їх ефективної взаємодії з органами місцевого самоврядування; реформування державної служби та служби в органах місцевого самоврядування відповідно до європейських стандартів; аналіз фінансово-правових аспектів діяльності місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування в умовах децентралізації; обговорення перспектив функціонування публічної адміністрації з урахуванням зарубіжного досвіду її реформування; підвищення кваліфікації персоналу місцевих держадміністрацій та органів місцевого самоврядування; залучення провідних вчених та практиків до обговорення та оцінки сучасних проблем децентралізації з метою забезпечення сталого розвитку регіонів.

Друкується в авторській редакції

УДК [342.25:35]+316.4.063.3 (477:061.1.ЄС)

© Східноукраїнський національний
університет імені Володимира Даля, 2017 р.
© Луганська обласна державна адміністрація